

Arthur Schnitzler'in *Leutnant Gustl* (Teğmen Gustl) adlı novelinde baskın figür ve toplumsal bir prototip olarak kişilerin incelenmesi

Analysis of the characters in Arthur Schnitzler's novel named Leutnant Gustl (Lieutenant Gustl) as being dominant figure and social prototype

Şenay Kaygın¹

Received Date: 20 / 03 / 2017

Accepted Date: 22 / 06 / 2017

Öz

Avusturya yazınının önemli yazarlarından biri olan Arthur Schnitzler aynı zamanda Empresyonist dönemin en tanınmış temsilcilerindendir. *Leutnant Gustl*, yazarın iç monolog (*Der innere Monolog*) tekniğini Alman yazınında ilk kez uyguladığı novel olarak dünya yazın tarihindeki yerini almıştır. Tıp eğitimi alan Arthur Schnitzler doktorluğunun yanı sıra yazınla yakından ilgilenmiş, psikanaliz ve psikoloji alanlarındaki çalışmalarını yapıtları üzerinde son derece belirgin bir biçimde yansıtmıştır. Yapıtlarında oluşturduğu roman kişilerinin ruh dünyalarını çözümlemeye iç monologlara çok fazla yer veren yazarın bu tekniği yapıtlarının çoğunda kullandığı görülmektedir. Ayrıca toplumsal statüler, burjuva yaşamının yozlaşması gibi konuları ele alan yazar ilginç roman kahramanları oluşturmuştur. Bu çalışmada *Leutnant Gustl* (Teğmen Gustl) novelindeki 'Gustl' karakteri baskın bir figür ve toplumsal bir prototip olarak çeşitli örnekler çerçevesinde irdelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Arthur Schnitzler, Avusturya Yazını, Novel, Teğmen Gustl

Abstract

Arthur Schnitzler, the significant Austrian literature writer, is also one of the well-known representatives of impressionist era. The novel *Lieutenant Gustl* (*Leutnant Gustl*) has taken its place in world literature history as being the first sample in which he applied the internal monologue (*Der innere Monolog*) technique for the first time in German Literature. Arthur Schnitzler took medical education and besides his medical practice as a doctor he closely dealt with literature and used the experiences he got from his psychoanalysis and psychology studies in his works of art prominently. He frequently used inner monologues for analysing moods of the novel characters he created and it is seen that he used this technique in most of his works of art. Besides of this, he dealt with the topics such as social statues, retrogression in bourgeois life and created extraordinary characters. In the present study, *Gustl*, a character from the novel *Leutnant Gustl* (*Lieutenant Gustl*) will be analysed as a dominant figure and social prototype in the frame of various examples.

Keywords: Arthur Schnitzler, Australian Literature, Novel, Lieutenant Gustl

1. Giriş

Avusturya Yazını deyince kuşkusuz akıllara ilk gelen yazarlarından biridir Arthur Schnitzler. 1862 yılında Viyana'da dünyaya gelen yazar dünya yazınında da adından söz ettirmiş yazarlardan biridir. Schnitzler uzun yıllar tıp eğitimi almış olmasına karşı yazınla ilgilenmiş, son derece başarılı yapıtların altına imzasını atarak yazarlık alanında başarılı bir şekilde ilerlemiştir. Yazarın bu çalışmada ele aldığımız *Teğmen Gustl* (*Leutnant Gustl*) (Yüksel: 1992, 214-246) noveli başta olmak üzere tiyatro, roman, öykü gibi bir çok yapıtı vardır. *Rüya Roman*'ının (*Traumnovelle*) (Schnitzler: 2012) konusu Doktor Fridolin ve eşi Albertine arasında bir rüyanın anlatılmasıyla

¹ Yrd.Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum-TÜRKİYE, senay.kaygin@atauni.edu.tr

Kaygın, Ş. (2017). Analysis of the characters in Arthur Schnitzler's novel named Leutnant Gustl (Lieutenant Gustl) as being dominant figure and social prototype. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

geçmişin anımsanması çerçevesinde döner. Bu roman aynı zamanda *Eyes Wide Shut* adıyla Stanley Kubrick tarafından Beyazperdeye aktarılmıştır. *Ölmek, Ölüler Susar, Geç Gelen Şöhret* gibi yapıtları Türkçeye çevrilmiştir.

Tıp eğitimi alan ve asıl mesleği doktorluk olan yazar bir süre mesleğini yaptıktan sonra dramaları ve öyküleri ile başarı kazanmaya başlar ve tamamen yazarlığa yönelir. *Das dramatische Werk*, (Schnitzler: 1997) *Das erzählerische Werk* (Schnitzler: 1997) yapıtları çeşitli düzyazı ve dramlarından oluşmaktadır. Söz konusu bu yapıtlarında bulunan, *Arkadaşım İpsilon, Öteki, Oğul, Servet, Prens'in Ziyareti, Ölmek ve Çiçekleri, Bir Saat Daha, Teğmen Gustl, Ölüler Susarlar, Kör Geronimo ve Kardeşi* novelleri Türkçeye çevrilmiştir (Yüksel: 1992: IX). *Das erzählerische Werk* adlı çalışmasının son sözünde yapılmış olan açıklamalar Arthur Schnitzler'in novel geleneğinin ana hatlarından söz ederek birtakım ip uçları verir. Bu açıklamalarda yazarın çalışmalarının oluşum aşamaları, konu seçimi, ortaya çıkış süreleri hakkında ve birer ön çalışma niteliğinde oldukları yönünde bilgiler verilir. Bu bilgilere göre Schnitzler, yapıtlarını oluştururken titizlikle ön çalışmalar yaparak tarih sırasına göre notlar tutar ya da yazdırır. Sözü edilen çalışmalara örnek olarak yazarın *Abenteuernovelle'si* (Macera noveli) gösterilebilir. Ulaşılmış Schnitzler'in Leutnant Gustl adlı noveli türünde ilk olma özelliği ile iç monologların kullanıldığı bir novel olarak sadece beş gün gibi kısa bir sürede, 13-17 Temmuz 1900 tarihleri arasında ortaya çıkan tek çalışmasıdır (Yüksel: 1992, X). Ölümünden sonra ortaya çıkan tamamlanmamış çalışmaları ise *Entworfenes und Verworfenes* başlığı altında Reinhard Urbach tarafından ayrı bir kitap haline getirilmiştir. Yazar, bir yandan oluşturduğu roman kişilerinin iç dünyaları ile psikolojik durumlarını ortaya koyarken öte yandan Almancada 'Zeitgeist' olarak bilinen zaman ruhu, modernite sorunsalı, sosyal ve kültürel sorunlar ele aldığı konuların başında gelir (Arslan:2016, 145). Yakın arkadaşı olarak bilinen Sigmund Freud'dan etkilenen yazar, çalışmalarının çoğunda insanların ruhsal durumlarını ön plana çıkaran konulara yer verir. Friedrich Nietzsche'nin de etkisi altında kalan yazarın çalışmalarında benlik sorunsalı ile birey eleştirisi gibi temalar ön plana çıkmaktadır.

2. Teğmen Gustl novelinde figürler ve kişiler

Schnitzler'e yazarlığına yön veren iki önemli özelliği ise onun doktorluk mesleği ve Viyanalı olmasıdır. Yapıtlarının çoğunda onun Viyana'yla ilgili düşüncelerine, eleştirilerine ve bakış açısını görmek olanaklıdır. Başta Avrupa olmak üzere neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başına denk gelen toplumsal hareketler Dekadenz ve Batılılaşma hareketi olarak tanımlanmıştır.

Toplumlardaki modernleşme süreci sonrası ortaya çıkan Dekadenz ve Batılılaşma olgusuyla birlikte geleneksel toplum değerleri ahlaki ve kültürel anlamda bir yozlaşmaya ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir (Şahin, Yılmaz : 2011). Yazar yapıtlarında 1900'lü yılların Viyana'sında yaşanan bu toplumsal, kültürel ve politik değişimlerin sonuçlarını konu edinir. Aynı zamanda da roman kişileri olarak farklı toplumsal karakterlerin yerini dolduracak dönemin özelliklerini yansıtan tipler oluşturur. Bir roman kurgusunun en önemli öğeleri arsasındaki yerini alan kişiler aynı zamanda olay örgüsünün taşıyıcıları durumundadırlar. Ele almakta olduğumuz bu nuvelde en baskın kişi olarak anlatıcı Teğmen Gustl çıkar karşımıza. Öyküyü kurgulamak, aktarmak ve diğer figürleri tanıtmak ancak bir anlatıcı aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Bu durumda okur ile anlatı dünyası arasındaki bağlantıyı kuran en önemli figürdür anlatıcı. Teğmen Gustl ise bu öykünün hem baş kişisi hem de az önce özü edilen öykünün önemli taşıyıcılarından

Kaygın, Ş. (2017). Arthur Schnitzler'in *Leutnant Gustl* (*Teğmen Gustl*) adlı novelinde baskın figür ve toplumsal bir prototip olarak kişilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

biridir. Schnitzler'in roman kişileri söz konusu olduğunda yazarın seçimini sıra dışı tipler yerine toplumun her kesiminden seçilmiş kişilerinden yana kullandığı görülmektedir. (Arslan: 2016) Ancak Gustl kendine özgü birtakım özelliklerle donatılmış olduğu için farklı bir değerlendirme ile ele alınmaya çalışılacaktır. Yazarın söz konusu bu öyküsünde çok fazla ön planda olan kişiler yoktur. Baş kişi Gustl'un dışında dikkat çeken ikinci kişi teğmenin konser çıkışında tartıştığı fırıncı Habetswallner'dir. Habetswallner her ne kadar olay örgüsü boyunca Gustl ile olan tartışmasıyla gündeme gelmiş olsa da Gustl'la kıyaslandığında silik bir tip olarak yansıtılmaktadır. Bu silik kişiler olay örgüsünün arka planında ikinci kişi durumunda gibi görünseler de yazarın roman kişisi yaratma gücünün bir sonucu olarak olay örgüsündeki uygun yerlerini alırlar. "Siz, bay teğmen, şimdi sakın olunuz". Ne diyor bu adam? Tanrı aşkına, inşallah kimseler duymadı? Hayır, çok alçak sesle konuşuyor... Peki ama, kılıcımı neden bırakmıyor?... Tanrım... Ah, buna sakın olmak mı deniyor... elini kabzadan itemiyorum... aman skandal olmasın! Benim arkamda en sondaki yüzbaşı değil mi! kılıcımın kabzasını tuttuğunu hiç kimse farketmiyor mu? Bana hitap ediyor! Ne söylüyor?" bak teğmen, eğer en ufak bir harekete kalkarsanız, kılıcınızı kınından çeker, parçalar ve parçalarını sizin alay komutanlığına yollarım. Beni anlıyor musunuz, aptal çocuk?" (Yüksel, 1992: 221-222).

Schnitzler'in roman kişisi olarak seçmiş olduğu bu tipler her ne kadar sıra dışı kişi özelliklerinde olmasalar da aslında toplumu yansıtan yönleriyle farkındalık yaratmayı başarmışlardır. Schnitzler'in oluşturduğu tiplerin toplumsal kahramanlar olarak yapıtlarında Dekadenz yansıtmaları biçimleri 'olumsuz yaşam tarzı' (Tergast:2012) olarak ifade edilmektedir. Yazarın kullandığı tiplerin her biri farklı niteliklere sahiptir. Örneğin hemen hemen hepsi zıt karakterlere bürünmüş hatta daha açık bir ifadeyle 'artı ve eksi' kutuplar şeklinde 'olumlu ya da olumsuz' olarak kurgulanmışlardır (Tergast:2012). *Leutnant Gustl* adlı bu öyküsünde de bu zıt karakterlerin varlığı duyumsatılmıştır okura. Roman kişilerinden olan Kopetzky, Gustl kadar olağanüstü özelliklerle donatılmış olmamasına karşı oldukça olumlu biri olarak kurgulanmıştır. Gustl her ne kadar konsere gereken önemi göstermeyip sadece vakit geçirmek için gelmiş olsa da, Kopetzky söz konusu olduğunda hem ondan övgüyle söz eder hem de ona karşı olan olumlu tutumunu açıkça belli eder. "Yalnızca vakit geçirmek için geldiğimi düşünürsem keşke biletleri Benedek'e hediye etseydim, o böyle şeyleri sever; kendi de viyolin çalıyor ya. Ama bu, Kopetzky'e hakaret olurdu. Aslında onunki nazik bir davranış, en azından iyi niyetli. Efendi bir insan, bu Kopetzky! Güvenilebilecek tek kişi!" (Yüksel, 1992: 214) Kopetzky, onun için *güvenilebilecek tek kişidir*. Kendisi son derece farklı bir ruh dünyası içerisinde olan, düşünce dünyasıyla farklı özellikler sergileyen Gustl, kendi iç konuşmasında bile bu değişkenliğini fark ettirir. *Yalnızca vakit geçirmek için geldiğimi düşünürsem* ifadesini kullanan Gustl, öykünün ilerleyen bölümlerinde birden bire konserde okuyanların çok da güzel okuduklarını söyleyerek bu ortamı eğlenceli bulmaya başlar. "Kız kardeşi de koroda, şu yukarıdakiler arasında. En az, yüz genç kız, hepsi de siyahlar giymişler; ben onu bulup çıkarabilirim? Kız kardeşi koroda olduğu için Kopetzky'e bilet vermişlerdir... Kendisi niçin gelmedi? Aslında çok da güzel okuyorlar" (Yüksel, 1992: 214).

Yazarın yapıtlarında karakterlerin kim olduklarından çok ne tür özelliklere sahip oldukları önemlidir. Az önce de ifade ettiğimiz gibi Schnitzler yapıtlarında farklı kişiler yaratmak yerine 'tipik karakterler' (Typen) 'tipler' kullanmıştır. Novellerinin bazılarında karakterlerine isim bile verilmemiş olduğu görülmektedir. (Keser: 2011) "Şu benim yanımda oturan, deli gibi alkışlıyor. Acaba gerçekten bu kadar çok hoşuna gitti mi?- Orada, locadaki kız ne kadar da güzel. Bana mı

Kaygın, Ş. (2017). Analysis of the characters in Arthur Schnitzler's novel named Leutnant Gustl (Lieutenant Gustl) as being dominant figure and social prototype. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

bakıyor, yoksa oradaki şu sarı sakallı beye mi?...Ah, şimdi de bir solo! Bu kim acaba? “(Yüksel, 1992: 214).

Anlatıcı hiç tanımadığı kişiler hakkından tahminler yürüterek onların kim olduklarını bilmeden kişilikleri hakkında bilgiler vermeye çalışır bu anlatısal kesitlerde onların tam olarak kim oldukları açıklanmamıştır. Adlarını bile bilmediği bu kişiler anlatıcının düşüncelerini ele geçirir adeta. Onlara dair somut bilgilere ulaşabilmek için olağanüstü bir çaba sarf eder.

Schnitzler'in oluşturduğu roman kişilerinin neredeyse hemen hepsinde toplumsal ve kültürel değişimden etkilenmiş bireylerin psikolojik etkilenmeleri, yadsımaları ve kabullenişleri yansıtılmaktadır. Anlatıcı Gustl tam da söz konusu bu tür değişimleri iç dünyasındaki tekrarlar, endişeler ve kuşkular yoluyla etkileyici bir biçimde yansıtmaktadır çevresine. Sürekli kendisiyle bir iç hesaplaşma durumunda olan anlatıcının birden fazla kişilik özelliklerine sahip olduğu içinde bulunduğu durumdan rahatsızlık duyduğu kolaylıkla söylenebilir. Böyle bir durum onun ruhsal olarak içe dönüşünün bir göstergesi ve ruh dünyasının derinliklerinde izler taşıdığına da bir göstergesidir (Karabulut: 2016). “Evet, tabii-yarın için... saat dörtte süvari kıyafetinde ... yarın saat dörtte kendimi vurmalyım... asla intikamımı almamazlık edemem... Saçma! Saçma! Hiç kimse bir şey bilmiyor, hiç kimse bir şey bilmiyor!- benden çok daha kötüsüne maruz kalmış pek çok insan etrafta dolaşıp duruyor... Rederow!’la nasıl vuruştugu hakkında Deckner için neler neler anlatılmadı ki...” (Yüksel, 1992: 224).

Schnitzler *Leutnant Gustl* adlı noveli ilk olmak üzere bireyin bilinç akışını okuyucuya aktarabilmek için iç monolog tekniğini oldukça ustaca ve bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Ayrıca bu tekniklerin yanı sıra ‘anlıklar arasındaki geçişler’ (Episodenhaft), ‘gerçek ile yansımanın iç içe geçişi’ (Ineinanderfiessen) gibi durumların yazınsal olarak ifade edilmesi Empresyonist yazın özelliklerini yansıtmaktadır. Yapıtlarının çoğunda Empresyonist yazına özgü izlenimlerin ve ruh dünyasının yansımaları önemli derecede yer alır. Sadece duyguların değil izlenimlerin ve kişilerin ruh dünyalarının ön planda tutulduğu Empresyonist yazın özellikleri Schnitzler'in yapıtlarının çoğunda bilinçli olarak vurgulanmaktadır. Bu duruma örnek olarak yazarın *Fräulein Else*, *Traumnovelle*, *Sterben, der tote Gabriel*, *Die Toten schweigen*, *Das Tagebuch der Redagonda* gibi yapıtları gösterilebilir (Keser: 2011). Arthur Schnitzler'in Alman yazınında ilk kez kullandığı iç monolog özelliğine sahip bu öykü doktor olan yazarın psikanaliz kuramları ve yöntemleriyle kişilerin ruh dünyalarının derinliklerine inebildiğini kanıtlayan bir çalışmadır. Bu tekniğin biçim konusundaki en önemli örneğini Fransız romancı Edward Dujardin sunmuştur. Daha önceki yapıtlarında iç monoloğu zaman zaman kullanmış olan yazar, *Teğmen Gustl* adlı bu novelinde ilk kez anlatım tekniği şeklinde uygulamıştır (Aytaç: 2012).

Teğmen Gustl novelinde subay olan Gustl tiplemesi öykünün ben anlatıcısı olarak çıkar okurun karşısına. Düşünme eyleminde olan Gustl'in iç monologlarıyla ilgili düşüncelerinin aktarılmasıyla başlar öykü. “Bu daha ne kadar devam edecek acaba? Saate bakmalıyım... böyle ciddi bir konserde de yakışık almaz herhalde. Ama kim görecektir ki? Birisi görecektir olsa, o da benim kadar az dinliyor demektir ki ondan utanmama hiç lüzum yok... daha onu çeyrek geçiyor?... halbuki üç saatten beri bu konserdeymişim gibi geliyor bana. Hiç alışkın değilim ki... Programa bakmalı...Evet doğru: Oratoryo? Ayın demek istedim. Böyle şeyler, aslında kiliseye yakışır. Hem kilisenin iyi bir tarafı da var, insan her an çıkıp gidebilir. – keşke yerim sıra başında olsaydı!- Sabır,sabır!...” (Yüksel, 1992: 214).

Kaygın, Ş. (2017). Arthur Schnitzler'in *Leutnant Gustl* (*Teğmen Gustl*) adlı novelinde baskın figür ve toplumsal bir prototip olarak kişilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

Anlatıcı öykününün daha ilk başlarında Teğmen Gustl tiplmesi ile olağandışı bir kişi görüntüsü çizer. Gustl yanlış bir davranışta bulunduğunu bile kendisini rahatlatmak için sürekli çözüm yolları arayan, yapmak üzere olduğu bir yanlış suç ortağı bulmaya çalışan iç dünyasında çelişkiler yaşayan bir kişi olarak rastgele seçilmiş bir tip olmadığı izlenimini verir. Aynı zamanda Schnitzler'e özgü abartılı bir betimleme biçimiyle sabırsız, bulunduğu salonda konseri izlemek yerine kendisini izlemekte olan bir başka kişinin bakışlarından rahatsız olan birisi olarak dile getirilir. "Oradaki herif niye durmadan bana bakıyor? Bana öyle geliyor ki, o benim canımın sıkıldığını ve buraya ait olmadığını fark ediyor. Ona, yüzündeki küstahça ifadeyi biraz değiştirmesini tavsiye ederim, yoksa fuayede ben ona gösteririm!- bakışlarını çevirdi bile!...herkesin de bakışlarımdan bu kadar korkması..." (Yüksel, 1992: 215).

Ben anlatıcı Gustl, dış dünyasında olup bitenleri anlatmasının yanı sıra az önce de değindiğimiz iç dünyasındaki çelişkileri saldırgan bir tutum sergileyen farklı bir ruh haline bürünerek yansıtmaya çalışır. Yazarın psikanaliz ve iç sezgi yöntemini uyguladığı bu öyküde iç monolog tekniğinin olay örgüsü boyunca neredeyse hiç kesintisiz kullanılmış olması kişilerin ruhsal durumlarının okura hissettirilmesi bağlamında önem kazanır. Anlatıcı çevresinde gelişen olayları olduğu gibi aktarmakla görevli olduğu için içinde bulunduğu kuşkucu bakış açısı ve ruhsal durumu bu tekniği kullanması için gerekli zemini hazırlamıştır. Yazarın, olaylarla duyguları çözümlene yöntemi ile kişilere dayatılan toplumsal ve ahlaki değerlerin zorlamalarını eleştiren yaklaşımı *İssiz Yol* (Schnitzler: 2016) oyununda yerini yazarın farklı bir uygulaması olan 'diyalog yöntemine' bırakır.

3. *Teğmen Gustl* novelinin olay örgüsü

Avusturya subayı Teğmen Gustl Viyana'da bir akşam konsere katılmıştır. Çıkışta vestiyere geldiğinde kendisi gibi konsere gelmiş olan Gustl'e göre kendini beğenmiş Bay Habeswollner adındaki basit bir fırıncı tarafından tartışma esnasında hakarete uğrar. Fırıncı hakaret dolu sözler sarf ettikten sonra konser salonunu terk eder. Yaşanan bu utanç dolu olay karşısında Gustl şaşkın bir şekilde geride kalır. Her ne kadar bu tatsız tartışmaya kimse tanık olmamış olsa da Gustl bu durumu gururuna yediremez. Onurunun zedelendiğini düşünen teğmen rezil olduğu düşüncesiyle intihar etmeye karar verir. Sık sık kahvaltı etmek için gittiği dükkana son kez gitmek ister. Oraya vardığında ise kendisiyle tartışan fırıncının o akşam geçirdiği felç sonucunda öldüğünü öğrenir ve böylece vermiş olduğu intihar kararından vazgeçerek ölümden kurtulur. Gustl olay örgüsünün sonunda kendine has tarzıyla heyecanla intihar etmekten kurtuluşunun sevincini yaşar. Onun bu bilinç akışıyla verilen düşünceleri oldukça ironik ve düşündürücüdür. "Ömrümde hiç bu kadar sevinmemiştim, zannederim öldü o- öldü o! Kimse bir şey bilmiyor ve hiçbir şey olmadı kahveye uğramam büyük bir şans... yoksa kendi kendimi boşuna vurmuş olacaktım- kaderin bir oyunu...Rudolf nerede?-Ah, ateşçi çocukla konuşuyor...- Demek, öldü, öldü- hala inanamıyorum! Gidip görmek istiyorum, en iyisi.-demek sonunda felç geldi, öfkeden, bastırılmaya çalışılan kızgınlıktan...ah neden benim için farketmez! Önemli olan onun ölmüş olması, ben artık yaşayabilirim, her şey bana ait yine!... komik bay Hebatwaller'in yaptığı çörekleri, nasılda durmadan ufalıyorum..." (Yüksel, 1992: 245-246).

Güç sahibi olan Gustl'un aslında elindeki gücü kullanamaması ironik bir biçimde anlatılmaktadır. Yazarın oluşturduğu Gustl figürü son derece ilginç ve çok yönlü karakter özelliklerine sahip bir kişi olarak donatılmıştır. Öykününün bir çok yerinde Teğmen Gustl'un bu çok yönlü karakteristik

özelliklerine değinilmiş bununla ilgili kesitlere yer verilmiştir. İncinen onurunu korumak için intihar etmesi gerektiğine kendine inandıran teğmen tüm bu işi nasıl gerçekleştireceğini planlarken bile kendi kendine eğlenebilen şakacı bir kişiliktir. Onun bu içinde bulunduğu sıkıntılı ruh haline rağmen günlük yaşamından kopamayan bu adamın psikolojik durumu ironik bir şekilde anlatılmaktadır. “Evet, Tanrı hakkı için, her an unutuyorum... acaba şimdiye kadar işitilmiş midir, birkaç saat içinde kafasına tabanca sıkmaya mecbur birisinin, onu artık hiç alakadar etmeyen bir yığın şeyi düşünmesi? Yemin ederim ki, tıpkı sarhoş gibiyim! Haha! Güzel bir sarhoşluk! Ölüm sarhoşluğu! İntihar sarhoşluğu! –Ah! Şaka bile yapıyorum, işte bu çok iyi!- Evet, keyfim çok yerinde- Böyle bir şey insanın içinden gelir... Gerçekten bunları birisine anlatacak olsam inanmaz.” (Yüksel,1992: 228).

Schnitzler bu novelinde sadece toplumsal bir eleştiri yapmakla kalmaz aynı zamanda Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'nun askeri düzenini (k.u.k), yönetim şeklini ve kurallarını da Teğmen Gustl'un içinde bulunduğu intihar durumu çerçevesinde eleştirir. Bu eleştirel anlatı kesitleri Schnitzler'in bilinçli olarak Teğmen Gustl'u novelin anlatıcısı olarak seçmiş olduğunu getirir akıllara. Bu durumda yazar ordunun işleyişindeki terslikleri, eşitsizlikleri aktarma aracı olarak onun en küçük üyesi bulunan bir teğmeni kullanırken onun ifadeleri tek başına ordunun gerektiği gibi bir asker olamama durumuna işaret ederken sergilediği son derece sabırsız, heyecanlı, çabuk parlayan aslında bir askerde bulunması gereken karakteristik özelliklerin dışında neredeyse aranan kriterlere taban tabana zıt olduğu izlenimi verilmektedir. “Biz senelerce çile çekelim ve böyle biri bir sene hizmet etsin ve bizimle birlikte aynı sınıflamaya hak kazansın... bu bir haksızlık!- ama bütün bunlardan bana ne artık? Böyle şeylerle kendimi ne diye üzüyorum?- levazım sınıfindan en adi biri bile, şu anda benden daha yüksek... ben yeryüzünde bir hiçim artık... benim işim tamam... şerefimi kaybettim, her şeyim elden gitti.” (Yüksel, 1992: 227).

4. Sonuç

Avusturya yazının tanınmış yazarlarından Arthur Schnitzler 1900'lü yılların Viyana'sını hemen hemen tüm yapıtlarında konu edinmiştir. Çalışmalarında yapmış olduğu dönemin toplumsal, politik eleştirilerine ek olarak *Teğmen Gustl* novelinde dönemin kraliyet ordusuna yönelik eleştirilerini, oluşturmuş olduğu Gustl tipinin bakış açısından yansıtmıştır. Bu kişi özellikle genç bir teğmen olarak seçilmiş ve anlatımında iç monolog tekniğinin temel alındığı bir çalışma olarak şekillenmiştir. Gustl tipi yazarı yapmış olduğumuz bu novel incelemesinde başta Gustl olmak üzere özet şeklinde yan kişiler ele alınmaya çalışılmış onların olay örgüsü boyunca baş kişiye kıyasla daha silik birer kişi durumunda kalmış oldukları saptanmıştır.

Bu çalışmamızda Arthur Schnitzler'in roman kişileri toplumsal eleştiri araçları olarak ve Schnitzler'in uygulamış olduğu anlatım teknikleri açısından uç noktalarda bulunan kişiler olarak görülmüştür. Bu konuda en uygun örnek olarak Teğmen Gustl tipi gösterilmiştir. Yazar için önemli olan oluşturduğu kişileri yaşadıkları dönemsel özellikleri, düşünceleri ve olguları çerçevesinde sergileyebilmektir. Yazarın bu düşünceleri Gustl örneğinde olduğu gibi somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmada Arthur Schnitzler'in ünlü bir novelist olarak novel yazma konusundaki yöntemleri üzerinde durulmuş örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Yazarın Alman yazınında ilk kez uygulamış olduğu neredeyse tamamen iç monologlarla başlayıp biten *Teğmen Gustl* novelindeki baskın prototip kişi olarak genç Teğmen Gustl'un olaylara bakış açısı öyküden seçilen alıntılar doğrultusunda yorumlanmaya çalışılmıştır. Olay örgüsünde yer

Kaygın, Ş. (2017). Arthur Schnitzler'in *Leutnant Gustl* (*Teğmen Gustl*) adlı novelinde baskın figür ve toplumsal bir prototip olarak kişilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

verilen anlatıcının bakış açısı yapmaya çalıştığımız kişiler analizinde bize yorumlarımızda ve saptamalarımızda önemli derecede katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Arslan, C. (2016). Arthur Schnitzler'in 'Yabancı' Adlı Anlatısının Gender Studies Işığında Analizi. *Asos Journal The Journal of Academic Social Science, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24, 143-150.
- Aytaç, G. (2012). *Çağdaş Alman Edebiyatı*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Karabulut, M. (2016). Peter Handke'nin Kalecinin Penaltı Anındaki Endişesi Adlı Romanının Dil, Anlatım ve İfade Yönünden İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Journal of Social Sciences*, 56, 13-19.
- Keser, M. (2011). Arthur Schnitzler'in Eserlerinde İllüzyon Motifi, *Sakarya Üniversitesi ,XI. Uluslararası Dil-Yazın-Deyişbilim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 2, 35-50.
- Schnitzler, A. (2012). *Traumvovelle: Rüya Roman*, Genç Osman Yavaş (Çev.). İstanbul: Bordosiyah Yayınları.
- Schnitzler, A. (1977). *Das dramatische Werk*. Frankfurt am Main: Fischler Taschenbuch Verlag.
- Schnitzler, A. (1977). *Das erzählerische Werk*. Frankfurt am Main: Fischler Taschenbuch Verlag.
- Schnitzler, A. (2016). *Der einsame Weg*. Karl Guth , Maria Guth (Hg.), Berlin: Verlag der Contumax GmbH.
- Tergast, C. (2012). *Leben, Gesundheit und Liebe als zentrale Kategorien des Schreibens bei Arthur Schnitzler, Dekadenz und Lebensphilosophie im Werk des Wiener Dichters*. Hamburg: Diplomica Verlag GmbH.
- Yılmaz, Şahin, Z. (2011). Arthur Schnitzler'in "Fräulein Else" ve Halid Ziya Uşaklıgil'in Aşk-ı Memn-u Adlı Eserinde Batılılaşma ve Dekadenz Belirtileri, *Sakarya Üniversitesi XI. Uluslararası Dil-Yazın-Deyişbilim Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 2, 489-496.

Kaygın, Ş. (2017). Analysis of the characters in Arthur Schnitzler's novel named Leutnant Gustl (Lieutenant Gustl) as being dominant figure and social prototype. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

Extended abstract in English

Arthur Schnitzler, the significant Austrian literature writer, is also one of the well-known representatives of impressionist era. The novel *Lieutenant Gustl* (Leutnant Gustl) has taken its place in world literature history as being the first sample in which he applied the internal monologue (Der innere Monolog) technique for the first time in German Literature. Arthur Schnitzler's passion for Vienna as an author is one of the primary reasons of the fact that he often reflects his thoughts and criticism about this city in his works. This particular interest in Vienna is also reflected in his novel *Lieutenant Gustl*.

Schnitzler has discussed solemnly and criticized the decadence and westernization events that flourished after the process of modernization in societies, social corruption in the moral and cultural sense. Thus, the author has been able to create types that reflect the characteristics of the period in order to reflect and replicate different social characters. These characters that are among the most important elements of a novel setup have also been the bearers of the plot and have taken place in the works of the author as equipped with the dominant characteristics. These characters, created by Schnitzler as fictitious characters, draw attention because of being fictionalized as the conscious selection of the author from every walk of life rather than common types. However, these characters that are the selection from every walk of life protect their characteristics of being way-out thanks to their distinguished characteristics.

The author, who prefers to use characters having different characteristics in his works, has created them in the opposite characteristics, even in the form 'plus and minus' poles as 'positive and negative'. "Inner Monologue" and the stream of consciousness technique are the primary techniques in the creation of the novel *Lieutenant Gustl* which step in the context of analyzing the emotions and all the changes in the inner world of many of these characters whose psychology have been influenced by social and cultural changes as individuals. The author, who attaches great importance to the relationship between reality and fiction, uses 'inner monologue' as a method of clarifying unconscious and paraconscious phenomena.

The author who has tries to solve the mental state and inner world of characters gives this by using dialogues composed of these inner monologues. Features of the impressionistic literature, in which impressions and spirit of people as well as emotions are prioritized, are consciously reflected in the majority of Schnitzler's works. Schnitzler who makes psychiatric studies as an MD has created the psychological analyses in his works being inspired by his colleague Sigmund Freud's works in this area. The author has also come to be known on the silver screen as well as in the novel and literary milieu with the same novel spin-off directed by Stanley Kubrick "Eyes Wide Shut". His other plays, stories and works adapted to the cinema are also handled within a psychoanalytic approach.

In the novel *Lieutenant Gustl*, whose characters are numerically small and which develops within the framework of a limited event, the character Gustl, an extraordinary type, attracts attention with this unusuality among other characters in the novel. Instead of creating different characters in his works and stories, Schnitzler creates typical characters (types). However, Arthur Schnitzler, who has claims questioning that his writings are on 'love and death' and whether there is any other subject to write, has often used the concept of death and the idea of death in his works. In this story of him we have dealt with, the subject of the hero Gustl's desire to die offering an odd reason has been treated. He fictionalizes the story on the character Gustl's desire to commit

Kaygın, Ş. (2017). Arthur Schnitzler'in *Leutnant Gustl* (*Teğmen Gustl*) adlı novelinde baskın figür ve toplumsal bir prototip olarak kişilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1324-1332.

suicide his novel Lieutenant Gustl. Gustl meets a baker after a concert. He cannot get his head round the situation after receiving humiliating insults during the discussion and he thinks of suicide. He makes plans of how to commit suicide for hours.

Gustl, who cannot find any solution, miraculously escapes suicide with the dying of the baker. Gustl, a very proud soldier, is able to get rid of the troubled situation and recover the pride of military service as well. Meanwhile, all these events are reflected in the story through internal monologues in the form of speech texts from Gustl's mind. Among main topics of Schnitzler's works are primarily death, love, sexuality, psychology, psychoanalytics and other things. The work Lieutenant Gustl, its different techniques such as inner monologue and stream of consciousness that have been tried, and the extraordinary hero he has created and the manner by which the plot is transmitted to the story, have put Arthur Schnitzler over the top of the world literature and influenced his recognition. This story of the author also has taken its place in the world literature as his masterpiece. We will try to explain the types of Schnitzler's that he has created in this novel Lieutenant Gustl, with which we have dealt, by giving quotations and examples from the story."